

จดหมายข่าว - มสพช. “เล่าสู่กันฟัง” #6

DHS – เมืองสุโขทัย

การพัฒนากระบวนการผู้พิการเพื่อฟื้นฟูสภาพชีวิตผู้พิการในชุมชน อำเภอเมืองสุโขทัย เกิดขึ้นเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนเป็นสังคมเมือง มีการขยายตัวของชุมชนเป็นเขตเมืองมากขึ้น มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป ส่งผลถึงสุขภาพของประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อและอุบัติเหตุ จำนวนมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความพิการขึ้นได้ และจากข้อมูลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่าจังหวัดสุโขทัยมีผู้พิการทั้งหมด 5,095 ราย แต่ได้รับการจดทะเบียนเพียง 1,097 ราย (ร้อยละ 21) ยังเหลือผู้พิการอีกเกือบร้อยละ 80 ที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน ทำให้ขาดความช่วยเหลือที่เหมาะสม ดังนั้นในด้านของการทำงานเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการขึ้นทะเบียนผู้พิการให้ครอบคลุมร้อยละ 100 จึงเป็นงานที่ท้าทาย และเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการที่แสดงให้เห็นถึงการประสานงานระหว่างหน่วยงานทางด้านสาธารณสุข กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่ดำเนินงาน มีการจัดทำฐานข้อมูลผู้พิการในระดับอำเภอ โดยค้นหาผู้พิการในชุมชน ออกหน้าขออกเอกสารรับรองความพิการและจดทะเบียนผู้พิการแบบเคาะประตูบ้าน บันทึกข้อมูลผู้พิการ วิเคราะห์ข้อมูล และวางแผนจัดกิจกรรม เพื่อฟื้นฟูสภาพผู้พิการให้สามารถดำรงชีวิตได้

อบรมฟื้นฟูผู้ดูแล อพช. ในชุมชนในการช่วยเหลือคนสูงอายุติดเตียงที่บ้าน เป็นกิจกรรม mobile ในสถานบริการเครือข่ายอำเภอเมืองสุโขทัยทั้ง 7 แห่ง จำนวน 280 คน การอบรมเป็นการบรรยายให้ความรู้และทักษะการฟื้นฟูผู้พิการและผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

การดูแลด้านการแพทย์แผนไทยในกลุ่มผู้พิการและผู้ป่วยระยะฟื้นฟู การดูแลสุขภาพที่บ้าน การพยาบาลผู้ป่วยที่บ้าน การดูแลและป้องกันภาวะแทรกซ้อนแนวทางการส่งต่อผู้ป่วย สวัสดิการ การรับการช่วยเหลือ ประชุมกลุ่มและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ “การดำเนินงานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้าน” และการทำ Work shop ระยะเวลาต่างๆ ของการคืนสภาพในผู้ป่วยอัมพาต การฟื้นฟูสมรรถภาพในระยะแรกและระยะ

หลัง ทำให้มีเครือข่ายอาสาสมัครผู้ดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังและผู้พิการในชุมชน เกิดความร่วมมือกันในการดูแลผู้ป่วยและผู้พิการในชุมชน ประชาชนผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและต่อเนื่องมากขึ้น ส่งผลให้ ผู้ป่วยคิดเคืองสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพ ปรับเป็นผู้ป่วยคิดบ้าน จำนวน 28 ราย (ร้อยละ 22.95) อัตราผู้ป่วยส่งต่อจากโรงพยาบาลสุโขทัย ได้รับการฟื้นฟูต่อเนื่อง ที่ รพช./ชุมชน (stroke + pate) ได้รับการฟื้นฟู จำนวน 116 ราย (ร้อยละ 84.06) ผู้ป่วยกลุ่มโรคหลอดเลือดสมองรายใหม่ ได้รับการฟื้นฟู จำนวน 232 ราย (ร้อยละ 93.17) อัตราการบรรลุเป้าหมายทางเวชศาสตร์ฟื้นฟู (ค่า ADL ดีขึ้น) จำนวน 96 ราย (ร้อยละ 41.40)

พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขในโรงพยาบาลสุโขทัย รพ.สต. และเครือข่ายสถานบริการทั้ง 16 แห่ง ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยทางหลอดเลือด ผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ผู้สูงอายุ เพื่อลดปัญหาผู้ป่วยคิดเคือง ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย

บทเรียนที่ได้รับ การดำเนินการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการในชุมชนที่สามารถทำได้ต่อเนื่องและยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทำงาน ทั้งความสัมพันธ์ การวิเคราะห์บริบท เครือข่ายที่เข้มแข็งทั้งชุมชน อสม. อบต. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่จะมีส่วนช่วยกันดูแลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะสามารถฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วยให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ตามอัตภาพ ช่วยเหลือตัวเองได้โดยไม่เป็นภาระของครอบครัว

ถอดบทเรียนการพัฒนา พื้นที่ต้นแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพ การดูแลสุขภาพพิการ ผู้สูงอายุในชุมชนแบบยั่งยืน ต้องใช้เวลา และบริบทของพื้นที่ในการดำเนินงาน

แผนงาน/กิจกรรม ที่จะดำเนินการในระยะต่อไป การขยายผลการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ การทำงานการดูแลผู้พิการ ผู้สูงอายุในชุมชน ให้ครอบคลุมทั้งอำเภอเมือง โดยในปี 2559 จะขยายผลที่ ศสม.วิมน์น้ำมในเขตเทศบาลเมืองสุโขทัย

ขอขอบคุณ คุณวันทนี พิษรากร และเครือข่ายบริการสุขภาพอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

การพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก

(โครงการติดตามสนับสนุนการพัฒนาศูนย์ต้นแบบดูแลเด็กเล็ก ผู้สูงอายุและคนพิการ โดยกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ภายใต้หลักเกณฑ์ตามประกาศฯ ข้อ 7(3))

เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2558 มีการประชุมทีมแกนนำ ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ดอนแก้ว หนองสอง วังสิต ช่อม่น้อย กระจ่าง) รพ.สต. (ทะเลทรัพย์) สปสช. เขต 3, 7 นักวิชาการ (ม.บูรพา) เพื่อสรุปสังเคราะห์บทเรียนการพัฒนาศูนย์ต้นแบบดูแลเด็กเล็ก ผู้สูงอายุและคนพิการฯ ณ โรงแรมบัดดี้ โฮเต็ล ริเวอร์ไซด์ ปากเกร็ด นนทบุรี

ประเด็นสังเคราะห์ศูนย์เด็กเล็กจากกรณีศึกษาพื้นที่ที่มีการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก สรุปเป้าหมายการพัฒนาเด็กเล็ก เน้นพัฒนา 4 ด้าน คือ กาย ใจ+อารมณ์ สังคม สติปัญญา (AQ IQ EQ) โดยสุขภาพกาย เน้นการดูแลสุขภาพ ดา อมุก ฟัน สุขภาพใจ อารมณ์ มีกิจกรรมต่างๆ เช่น กิน กอด เล่น เล่น (นิทาน) ขับกล่อมเด็กโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน สังคม เน้น เรียนรู้ สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน สติปัญญา ฝึกด้านความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ (สร้างมโน)/การเรียนรู้ สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน พาดงชุมชนเพื่อให้เห็นเชิงประจักษ์

กลไกประสานการพัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบค.) คณะกรรมการศูนย์เด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก (มคอ.)/พี่เลี้ยงเด็ก คณะผู้ปกครอง ภาศึเครือข่ายในพื้นที่ และองค์กรสนับสนุนการพัฒนาจากภายนอก (องค์กรวิชาการ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และอื่นๆ) โดยทุกคนมีบทบาทสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนา

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (นายกฯ/รองนายกฯ/ปลัดฯ/หัวหน้าส่วนการศึกษา สาธารณสุข) สนับสนุนงบประมาณ นโยบาย มีวิสัยทัศน์ในการวางนโยบายการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของ ศูนย์ฯ และมีส่วนร่วมสนับสนุนอำนวยความสะดวก และสนับสนุนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ดูแลเด็ก เช่น สิ่งแวดล้อม โภชนาการ (เมนูอาหาร) อาคารสถานที่ โดยทำงานร่วมกับกองต่างๆ

คณะกรรมการศูนย์เด็กเล็ก (ท้องถิ่น กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน สาธารณสุข อสม. รพ.สต. กลุ่มเครือข่าย ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ผู้ปกครอง ศาสนา ศิษย์เก่าศูนย์เด็กเล็ก) กำหนดทิศทางนโยบาย ทางงบประมาณสมทบ (ตัวอย่างเช่น เงินบริจาคจากงานศพในชุมชน เงินผ้าป่า บริจาคให้ศูนย์เด็กเล็ก) คัดเลือกคนทำงาน และร่วม ให้ข้อคิดเห็นกับแผนการดำเนินงานของศูนย์ฯ

ที่ปรึกษาคณะกรรมการ (ปราชญ์ชาวบ้าน สาธารณสุข พระครู สสอ. ผู้ทรงคุณวุฒิ ประธานผู้สูงอายุ ศิษย์เก่าศูนย์เด็กเล็ก) มีส่วนร่วมในการเข้ามาประชุม และดูแลเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็ก (มคอ.)/พี่เลี้ยงเด็ก พัฒนาศักยภาพตามเป้าหมาย 4 ด้าน กาย ใจ+อารมณ์ สังคม สติปัญญา(AQ IQ EQ) ซึ่งการคัดเลือกครูผู้ดูแลเด็ก พื้นฐานก็ต้องจบปริญญาตรี (สาขาปฐมวัย) ใจเย็น มีจิตวิญญาณ (อารมณ์ในการอยู่ร่วมกับเด็ก) มีกลไกการประเมินผลสัมฤทธิ์ของงานของครูผู้ดูแลเด็ก(มคอ.)/ พี่เลี้ยง ซึ่งอาจเป็นลูกจ้างตามภารกิจ/ลูกจ้างเหมาต่อสัญญาปีต่อปี และมีข้าราชการบางส่วน ประเมินโดย คณะกรรมการศูนย์ฯ และประเมินแบบ 360 องศา จากคณะกรรมการ ครู เพื่อนร่วมงาน และผู้แทนจาก ชุมชนที่ร่วมสนับสนุนการจ้างงาน การพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็ก (มคอ.)/พี่เลี้ยงเด็ก โดยพัฒนาให้องค์ ความรู้ เพิ่มทักษะเฉพาะให้สามารถดำเนินงานได้ 4 ด้าน คือ กาย ใจ สังคม สติปัญญา โดยการเพิ่มพูนทักษะ คืออบรม/ฝึกปฏิบัติ/พาดูงาน ในเรื่อง การทำสื่อ การทำแผน วิธีการดูแลเด็กพิเศษ เด็กสมาธิสั้น

คณะผู้ปกครอง เน้นให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ปกครอง เช่น การให้ผู้ปกครองเข้าชื่อ ในการมารับ-ส่งเด็กทุกครั้ง เพื่อเป็นกลไกทำให้ผู้ปกครองมารับ-ส่งเด็กเอง ป้องกันเรื่องการลักพาตัว มีกลไก ประชุม พบปะกันบ่อยๆ มีการใช้สื่อเพื่อสื่อสารเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก เช่น หนังสือ/แบบบันทึก ประจำวันระหว่างครูพี่เลี้ยงเขียนถึงผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ มีหลักสูตรผู้ปกครอง คือ หลักสูตรที่เน้นให้ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และพฤติกรรมของเด็ก (เช่น แบบรายงานการกินน้ำอึฉอม กินขนมกรุบ กรอบ การฝึกการทำงานเล็กๆน้อยๆ ฝึกวินัยในชีวิตประจำวัน เช่น เก็บของ แต่งาน แปรงฟัน) เพื่อฝึก พฤติกรรมให้เป็นทิศทางเดียวกันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

ภาคีเครือข่าย (รพ.สต./สสอ./ปราชญ์ชาวบ้าน/พระสงฆ์/ผู้สูงอายุ/กลุ่มแม่บ้าน/โรงเรียนในพื้นที่) บทบาทหลักคือมาร่วมสนับสนุนการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ตามบทบาทของหน่วยงานและเครือข่ายนั้นๆ

องค์กรสนับสนุนการพัฒนาจากภายนอก (องค์กรวิชาการ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และอื่นๆ) กลุ่มด้านสาธารณสุข เช่น สสจ./สสอ./รพ.สต./กรมอนามัย สถาบันวิจัยในพื้นที่ สกว./สสส./สปสข./สพข./วิทยาลัยพยาบาล/ราชภัฏ/มหาวิทยาลัยที่มีคณะที่เกี่ยวข้องกับปฐมวัย องค์กรเอกชน/มูลนิธิ สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ร้านค้าในชุมชน วัด สนับสนุนอาหาร เงิน จัดเลี้ยง หลวงพ่อมาให้ความรู้กับเด็กที่ศูนย์เด็กเล็ก

ข้อมูลสำหรับการวางแผน ติดตาม และประเมินผล มีการใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผน ทำโครงการ บริหารจัดการของศูนย์ เช่น วางแผนปฏิบัติการในเรื่องการตรวจสุขภาพ ทักท้วง หรือกรณีมีโรคระบาดในศูนย์ เช่น มือ เท้า ปาก ในกลุ่มเด็ก เป็นคั่น และใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาศูนย์ (องค์กร/ครู) สำหรับการติดตามประเมินผล มี 2 ระดับคือ ติดตามกระบวนการทำงานใน 4 ด้าน และติดตามผลสัมฤทธิ์ของเด็กใน 4 ด้าน ประเภทข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านอารมณ์ ข้อมูลด้านสติปัญญา ข้อมูลด้านสังคม แหล่งข้อมูล มาจาก รพ.สต. อปท. (กองสาธารณสุข) และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น พัฒนาศักยภาพผู้ศูนย์คั่นแบบ กอวิวิสร้างเครือข่ายศูนย์ฯ พัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เปิดให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้

การบริหารจัดการ (ทีมนำ งบประมาณ ระบบบันทึก ระบบรายงาน การรายงานผล)

ทีมนำ ต้องมีผู้นำ (จุดประคั้น จุดประกาศ) คณะกรรมการบริหาร บทบาทคณะกรรมการศูนย์เด็กเล็ก การบริหารจัดการทีมนำ คือ มีผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่โดยกลุ่มในชุมชนคัดเลือก และเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนเข้ามาร่วมงาน และมีจิตอาสา

งบประมาณ ราชรับ จากเงินสนับสนุน บริจาค (เอกชน/ผู้ปกครอง/รุ่นพี่) สำป่ากฐิน เงินบริจาคจากงานศพ (กลไกการทำงานใช้งามเป็นคัวมา ไม่ใช่เงินเป็นคัวมา) ราชรับจากโครงการพัฒนาอื่นๆ ได้แก่ สสจ./สปสข./สกว. (วิธีการบริหารตามหลักเกณฑ์ของสฎให้งบประมาณ) ราชจ่าย คามแผนงาน/คามงบ อปท. สำหรับค่าจ้างบุคลากรออกมาช่วยงาน/ค่าใช้จ่ายทั่วไป(ทำความสะอาด/งานพิเศษ/ค่าใช้จ่ายอื่นๆที่ไม่มีในแผนจากเงินบริจาค

ระบบบันทึก ใบงานคั่นแบบตามแบบฟอร์มของพระเทพฯ/ใบงานของสาธารณสุข (เอกสารของศูนย์เด็กเล็กตามรายงานพัฒนาการเด็ก 4 ด้าน) โปรแกรมบันทึก (IT) บันทึกประวัติ/พัฒนาการเด็ก 4 ด้าน/ข้อมูลสถิติของศูนย์เด็กเล็ก

การรายงานผล รายงาน อปท. (รายงานรูปแบบการคั่นงานของศูนย์ฯ ราชเดือน/รายงานประจำปีของท้องถิ่น) ฝ่ายการศึกษาของส่วนท้องถิ่น รายงานผลการคั่นงานของศูนย์ฯผ่านเสียงตามสาย/หนังสือประชาสัมพันธ์/การคิดประกาศตามหมู่บ้านเพื่อให้ชุมชน ผู้ปกครอง ได้ทราบกิจกรรมการคั่นงานของศูนย์ฯ เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสในการทำงาน ทำให้เกิดศรัทธา

โครงการ/กิจกรรมที่ควรทำ

- โครงการส่งเสริมสุขภาพ ตรวจตา หู ช่องปาก และพัฒนาการต่างๆ ไป โครงการป้องกันโรคติดต่อ โครงการกายบริหารสามเช้า โครงการ สทค.ปลอดโรค
- โครงการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (เด็กเล็กสร้างสรรค์)
- โครงการอาหารเช้าสำหรับเด็ก
- โครงการเฝ้าระวังป้องกันความเสี่ยงอุบัติเหตุที่อาจเกิดกับเด็กในสถานที่ต่างๆ เช่น ที่บ้าน ศูนย์เด็กเล็ก และพื้นที่สาธารณะในชุมชน เช่น โครงการป้องกันการจมน้ำ/โครงการสอนทักษะการว่ายน้ำเพื่อเอาตัวรอดจากการจมน้ำ/หลักสูตรการลอยตัวในน้ำ(แม่ชี่ลอยน้ำ) /กรณีท้องถิ่นจะสร้างสระว่ายน้ำสำหรับเด็กจะต้องมีกลไกในการจัดการความปลอดภัยให้ทั่วถึง
- โครงการกิจกรรมนอกเวลาของศูนย์ เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติและวิถีชีวิตในชุมชนใกล้ศูนย์เด็กเล็ก กิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- โครงการเพื่อจัดสภาพแวดล้อมของศูนย์เด็กเล็กให้เหมาะสม เช่น สนามเด็กเล่นควรเป็นทรายดีกว่าสนามหญ้าปูนซีเมนต์ เพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุ
- โครงการเยี่ยมบ้านเด็ก
- โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ประจำสัปดาห์

ติดตาม

website มสพพ. <http://www.thaiichr.org> และ

facebook มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน – มสพพ.

หมายเหตุ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (มสพพ.) ขอใช้พื้นที่แห่งนี้ สื่อสารการขับเคลื่อนงานพัฒนาระบบสุขภาพอำเภอและชุมชน และบอกเล่าข่าว/กิจกรรมของมสพพ. เดือนละ 2 ครั้ง (ทุกวันอังคาร สัปดาห์ที่ 2 และ 4 ของเดือน) เพื่อให้ทุกท่านมีเวลาย่าน ทบทวนการทำงานและนำบางสิ่งบางอย่างไปใช้ในการทำงานอย่างมีความสุขนะคะ

หากท่านใด มีความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ (เพิ่มเติม) หรือไม่สะดวกที่จะรับข้อมูลข่าวสาร สามารถ e-mail แจ้งกลับมาได้นะคะ